

روانشناسی کودک *

پیدایش و پیشرفت روانشناسی کودک

بقلم: آقای دکتر برزو سپهری

دانشیار رشته فلسفه و علوم تربیتی

۶ - بلژیک

بلژیک در قلمرو روانشناسی و تعلیم و تربیت معاصر مقام نسبتاً مهمی را داراست. در سال ۱۸۳۵ ریاضی‌دان مشهوری بنام کتله^۱ کتابی در باره انسان و تکامل استعدادهاى او انتشار داد، بعد از آن تحقیقاتی در باره سنجش اندامهای مختلف و رشد کودک و همچنین تحقیقاتی در باره احتمالات^۲ شده که فوق‌العادة در فن آمار گیری و روانشناسی مفید واقع گردیده است.

اولین بار در شهر آنورس یک مؤسسه دولتی روانشناسی پرورشی دائر شد و بودجه آن از طرف شهرداری تأمین گردید. در بروکسل کودکان غیرطبیعی برای اولین بار از لحاظ روانشناسی کودک مورد تحقیق علماء و اطباء قرار گرفتند. علماء آموزش و پرورش چون دمور^۳ و دکرولی^۴ و لی^۵ بر روانشناسی کودکان غیرطبیعی کمک فراوان کرده‌اند. از طرفی این تحقیقات برای کودکان طبیعی نیز مفید واقع شد. بجاست که تحقیقات و تجسسات ممتد و صبورانه دکرولی رئیس مؤسسه کودکان

* قسمت اول این مقاله در شماره دوم سال ششم بچاپ رسیده است.

1 - Quetelet.

2 - Probabilités.

3 - Demoor.

4 - Decroly.

5 - Ley.

کند ذهن را درباره این نوع کودکان یاد آور شویم. همچنین د کرولی تحقیقاتی راجع به مفهوم عدد و زمان در نزد کودکان انجام داد و نیز بازیهای مخصوصی برای پرورش استعداد های کودکان کند ذهن ترتیب و معمول داشت .

د کرولی در سال ۱۹۰۶ با کمک لی و نانس ۱ يك مؤسسه پدوتکنیک تشکیل داد و مجله ای نیز باین کار اختصاص داد . میتوان گفت که مدرسه جامعه شناسی بلژیک نیز بصورت يك کانون تحقیقات آموزشی در آمد . مدیر این مؤسسه سعی وافر داشت که نتایج تحقیقات خود را در زمینه جامعه شناسی درباره کودکان که خود جزئی از جامعه بلژیک بودند انجام دهد و نتایج تحقیقات خود را در مجله مؤسسه جامعه شناسی که از سال ۱۹۱۰ انتشار یافته بود با اطلاع عموم برساند . یکی از علمای روانشناسی بلژیک در این زمان پافشاری مخصوصی از خود نشان میداد تا معلمین را با اصول روانشناسی آشنا سازد و در نتیجه اصرار و پافشاری اوست که مؤسسه ملی روانشناسی پرورشی تأسیس شد و مخصوصاً در این مؤسسه به اندازه گیری هوش فوق العاده اهمیت داده شد . عالم مذکور کنفرانسهای متعددی برای معلمین در زمینه روانشناسی کودک ایراد نمود . در بلژیک اقدام مهم دیگری بوسیله مادموازل لوتیکو ۲ صورت گرفته است ، وی در سال ۱۹۱۲ در بروکسل اقدام بتأسیس دانشکده بین المللی روانشناسی کودک نمود و در آن يك سلسله درسها و کنفرانسهایی درباره روانشناسی کودک ترتیب داد . خانم مذکور کتابهای متعددی درباره خستگی کودکان تألیف و منتشر نموده است .

در شهر استند ۳ ، ادوارد پیترز ۴ مجله ای انتشار داد که در آن نهضت و اقدامات مختلف روانشناسی و تعلیم و تربیت جهان منعکس گشت و همچنین مجله ای دیگر بنام «دبستان نو» ۵ درباره نهضت نوین روانشناسی تأسیس شد و مجلات دیگری بنام «دبستان ملی» ۶ و «تربیت خانوادگی» ۷ و «کودک غیر طبیعی» ۸ انتشار یافت .

1 - Nyns.

2 - Loteyko.

3 - Ostende.

4 - Ed . Peeters .

5 - L' Ecole Moderne.

6 - L' Ecole Nationale.

7 - Education - Familiale.

8 - L' Enfance Anormale.

در خاتمه نباید از ذکر نام مؤسسه دیگری که فوق العاده در زمینه روانشناسی مفید بود خودداری کرد و این مؤسسه دفتر بین المللی حمایت کودکان است ۱ که بوسیله عالم جرم شناس مشهور، پروفیسور پرنس ۲ در سال ۱۹۱۳ در بروکسل تأسیس گردید، این نکته نیز ناگفته نماند که بلژیک از دیر گاه ب فکر حمایت کودکان افتاده بود و در این زمینه این کشور را میتوان پیشرو سایر ممالک دانست و همچنین اولین کشور است که در اروپا بتأسیس دادگاههای کودکان اقدام نمود.

۷ - هلند

نهضت روانشناسی و تعلیم و تربیت در کشور هلند خیلی دیر بوجود آمد، معهدا تحقیقات و تجسسات دقیق و پرحوصله روانشناس معروف هیمانس ۳ در باره «نسبت یا همبستگی روانی باتوارث اخلاقی» از جمله کارهایی است که برای روانشناسی کودک فوق العاده مفید و با ارزش است و هم چنین در سایر شهرهای هلند مثل آمستردام و لاهه و اوترخت، ۴ تحقیقات و تجسساتی در باره روانشناسی کودک انجام گشت. در لاهه از دیر گاه یکی از علمای روانشناسی شروع بتحقیق و تجسس در باره آزادی کودک و فوایدی که میتوان از این نوع تعلیم و تربیت بدست آورد نمود. هم چنین در این شهر در نتیجه اقدامات یک خانم خیر خواه با همکاری یک پزشک آموزشگاه، نهضتی در باره روانشناسی کودک بوجود آمد.

مطالعات این پزشک مخصوصاً در باره اغتشاشات روانی همراه با سایر امراض که ممکنست در ضعف بعضی کودکان دیده شود در خور توجه است.

۸ - ایتالیا

ایتالیا کشور مردم شناسی ۵ یعنی کشوری است که از دیر گاه دانشمندان در علم مردم شناسی تحقیقات و تفحصات فراوان انجام داده اند، بهمین سبب بایستی در شناسایی کودک نیز پیشقدم بوده باشند. البته این مطلب تا اندازه ای صورت تحقق یافته و تقریباً

1 - Bureau Internationale de Protection de L' Enfance .

2 - Prof . Prins.

3 - Heymans

4 - Anthropologie

5 - Utrecht

از سال ۱۸۷۹ توسط مار و ۱ و فری ۲ تحقیقاتی درباره تکامل روحی کودک انجام شده است. در سال ۱۸۹۵ تحقیقات گولوزا ۳ در باره بازی کودکان و سپس کارهای دوسانتیس ۴ برای اندازه گیری دقت و نوسانات آن و در سال ۱۸۹۷ کتاب *نسبة مشهور مار و درباره بلوغ و بالاخره در سال ۱۸۹۹* کتاب *مردم شناسی تربیتی* ۵ تالیف ملزی ۶ شایسته ذکر است.

حالات کودکان غیر طبیعی مخصوصاً موضوع بررسی و پژوهش دوسانتیس و فری و فراری ۷ بوده است. عالم اخیر بتأسیس يك مجله روانشناسی مبادرت ورزید که در آن تحقیقات مربوط بروانشناسی تجربی متمرکز گردید. دوسانتیس استاد روانشناسی دانشگاه رم مؤلف کتابهای مشهوری است که درباره دقت و نوسانات آن و دسته بندی طبقات مختلف کودکان کند ذهن و همچنین درباره تستهای هوشی تدوین شده است. در سال ۱۸۹۹ يك دبستان شبانه روزی که بمنزله آسایشگاهی برای کودکان بود تأسیس شد، همچنین دوسانتیس بكمك فراری ۸ بتأسیس نشریه ای درباره روانشناسی دست زد که بنام «کودک غیر طبیعی» ۹ خوانده میشود. نا گفته نماند که در این کشور محققین دیگری نیز در باره کودکان غیر طبیعی تحقیقات *نسبة مهمی* انجام داده اند که برای خودداری از اطالة کلام از ذکر نام آنها خودداری میشود.

در خاتمه لازم است که از خانم «منتسوری» نام ببریم، چه نامبرده از طرفی روشهایی را که در باره تکامل روحی کودکان غیر طبیعی بکار میرفت، در باره کودکان طبیعی مجری داشت، و از طرفی سعی میکرد نظام خشک و محدودیت را در مدارس از بین ببرد و برای کودکان يك نوع آزادی فراهم نماید تا بتوانند استعدادهای خود را در کمال سهولت و بدون مانع و رادع ظاهر ساخته و هر يك را در مجرای طبیعی خود رهبری نمایند. مدارس که خانم منتسوری تشکیل داد اینك نه تنها در ایتالیا، بلکه در بسیاری

1 - Marro

2 - Ferri

3 - Golozza

4 - De Sanctis

5 - Anthropologia pedagogica

6 - Melzi

7 - Ferrari

8 - Ferreri

9 - Enfanzia anormalia

از کشورهای دیگر وجود داشته و بکار خود ادامه میدهند. خانم منتسوری مجله‌ای بنام «مردم‌شناسی تربیتی» منتشر ساخت.

در زمینه کارهای عملی، مدارس هوای آزاد را باید ذکر کرد که در ایتالیا طرفدارانی داشته است.

۹- روسیه

سیکورسکی^۱ از اهالی کیف از جمله پیشوایان تربیت عملی است که روسیه بجهان معرفی کرده است. مشارالیه مطالعات پرارزشی درباره روش اندازه‌گیری خستگی فکری کودکان مدارس انجام داده و نتیجه این بررسی‌ها در ۱۸۷۹ در مجله‌ای که در پاریس منتشر میشد درج میگردد. متأسفانه برای مدت مدیدی این تحقیقات مورد توجه واقع نشد ولی بعدها بتدریج با اهمیت و ارزش آن پی بردند.

در ۱۹۰۰ موزه تعلیم و تربیت پترو گراد بوضع دروس روانشناسی عملی اقدام کرد و دانشمند روسی «نتشازف»^۲ مؤلف کتابهای متعدد باستانی این دروس انتخاب شد در ۱۹۰۴ این مؤسسه توسعه یافت و یک آزمایشگاه تربیت عملی و دروس پرورش کودک بدان منضم شد و در ۱۹۰۷ این مؤسسه بامنضات آن به آکادمی تعلیم و تربیتی تبدیل گشت.

در میان مبتکرین و پیشقدمان این نهضت تربیت عملی، خصوصاً باید نام «بشرو»^۳ مدیر آزمایشگاه روانشناسی آکادمی طبی نظامی و سردیر مجله روانشناسی را ذکر کرد. در ۱۹۰۶ در پترو گراد یک مؤسسه روانشناسی تأسیس گردید و هدف آن بررسی و تحقیق درباره کودکان بود. در این مؤسسه کودکان را از ابتدای تولد تا بیست و یک سالگی پذیرائی میکردند و بمطالعه حالات روحی و تربیت روحی آنان طبق اصول روانشناسی عملی میپرداختند.

در ۱۹۱۱ مؤسسه‌ای برای کودکان غیر طبیعی ایجاد گردید، در «ادسا» علم پرورش کودک بوسیله «لانگ»^۴ مؤلف کتاب روح کودک و در «غازان» بوسیله

1 - Sikorsky.

2 - Netschajeff

3 - Bechterew .

4 - N . Lange

«ایوانفسکی ۱ رونق یافت .

در خاتمه باید از ذکر نام چند دانشمند دیگر که در زمینه روانشناسی کودک و روانشناسی پرورشی کارهایی انجام داده اند خودداری نکرد. بدین معنی که در ۱۷۹۷ «تلیاتنیک»^۲ خستگی روحی را مورد بررسی و تحقیق قرارداد و در ۱۹۵۵ «لگافت»^۳ کتابی در باره طبقه بندی کودکان مدارس منتشر ساخت و در سال های ۱۹۰۶ و ۱۹۰۹ و ۱۹۱۰ در لنین گراد کنفرانسهایی در باره روانشناسی پرورشی انعقاد یافت که به پیشرفت فن تعلیم و تربیت کمک شایانی کرد . در ۱۹۰۹ انجمنی بنام انجمن روسی تربیت عملی بریاست «نتشازف» تأسیس گردید .

۱۰ - سوئد

تعلیم و تربیت سوئد با لینگ^۴ که صد سال قبل ژیمناستیک سوئدی را ابداع کرد ملازم است . لینگ سعی داشته است روشی را برگزیند تا پرورش جسمی بر اصول عقلانی منطبق باشد . بدین معنی که حرکات ورزشی ، هر کدام دارای هدفی بوده و ضمناً در سنین مختلف نیز متفاوت باشد . همچنانکه ما امروز سعی داریم همین روش را برای پرورش روحی بکار ببریم . البته قصد اینست که پرورش روحی با اصول عقلانی منطبق باشد .

در ۱۸۸۹ یک عالم بهداشت بنام اکسل کی^۵ تحقیقات مهمی در باره بلوغ منتشر ساخت و در سال ۱۹۰۱ مادام الن کی^۶ کتاب مشهوری در باره اصول روان شناسی و تعلیم و تربیت بنام « قرن کودک » منتشر کرد . البته محققین دیگری در سوئد وجود داشته اند که تقریباً در ردیف دوم قرار دارند و از ذکر نام آنها خودداری میشود .

۱۱ - سوئیس

کشور سوئیس به بیست و دو ایالت خود مختار تقسیم شده و بسبب این

1 - - Iwanovsky

2 - Teliatnik .

3 - Lesgaft .

4 - Ling

5- Axel - key

6 - Ellen - key

تقسیمات، زمینه تحقیقات یکنواخت و هم آهنگ برای این سرزمین فراهم نگشته است. فقط میتوان اقدامات واحدی را که در باب بهداشت انجام پذیرفته است یاد آور گردید. اما موضوع کودکان غیر طبیعی از جمله مسائلی بود که مورد بررسی و توجه مریبان واقع گردید. باین طریق که در سال ۱۸۴۱ یکی از علماء تربیت سوئیس مؤسسه‌ای برای این قبیل کودکان تأسیس کرد و آسایشگاه و مدرسه‌ای بنیاد نهاد. رفته رفته کار وی سرمشقی شد برای سایر ایالات و در هر شهری مؤسسات مشابهی افتتاح گردید. در سال ۱۷۸۸ در شهر بال، در دبستانها کلاسهای مخصوصی برای کودکان کند ذهن تشکیل شد و سپس سایر شهرهای سوئیس بآن تاسی جستند و امروز این قبیل کلاسها و مؤسسات در کشور سوئیس فراوان است. پستالوزی ۱ در این باب عقاید خود را اظهار نموده ولی بیشتر نظرات خود را به تعلیمات عمومی معطوف داشته است. سوئیس از لحاظ تعلیم و بسط فرهنگ در دنیا مقام اول را دارا است و میتواند گفت حتی یکنفر بیسواد در این کشور پیدا نمیشود، ولی از لحاظ عمق و حجم سیستمهای تعلیم و تربیت شاید با بعضی ممالک متریقی نتواند برابری کند. در جریان تاریخ در بعضی از شهرها از جمله زوریخ بهبود و تکمیل روشهای آموزشی مورد توجه واقع میشود و مخصوصاً دانشمندانی چون موی من ۲ و فورستر ۳ اظهار عقیده میکنند که تعلیم و تربیت باید بر اصول روان‌شناسی منطبق گردد. و همچنین دو نفر از عصب‌شناسان زوریخ بطرفداری از فروید ۴ نظریاتی ابراز نموده‌اند.

در تعقیب این نظریات، عده‌ای معتقد میشوند که از تحقیقات روان‌شناسی تحلیلی میتوان در تعلیم و تربیت استفاده کرد، چنانکه از این اشخاص نام یونگ ۵ راهی‌توان ذکر کرد. در سایر شهرهای سوئیس نیز مطالعات دیگری در سایر موضوعات روان‌شناسی کودک انجام میشود. در برن مطالعاتی درباره خستگی فکری کودکان و شاگردان مدارس انجام میگردد. و نیز پروفیسور دو بوآ ۶ تحقیقات و بررسیهایی در باره روان‌شناسی مرضی و معالجه مبتلایان بامراض عصبی انجام داده است، در بال استاد

1 - Pestalozzi

2 - Meumann

3 - Foerster

4 - Freud

5 - Yung

6 - Dubois

دیگری تحقیقات و مطالعاتی در باره علائق شاگردان مدارس انجام داده و در سال ۱۹۱۳ کتابی بنام بلوغ و مدرسه منتشر ساخته است. در لوسرن ۱ و تسن ۲ در زمینه روان-شناسی کودک اقداماتی معمول گشت و در شهر فریبورگ به تأسیس یک موزه اقدام شده است.

در لوزان دکتر کمب ۳ در سال ۱۸۸۶ مدارک زیادی در باره اندازه گیری قسمتهای مختلف بدن کودکان مدارس جمع آوری کرده است.

از سالهای قبل نیز یک عصب شناس بنام اگوست فورل ۴ این عقیده را ابراز نمود که در آموزش و پرورش باید مسائل زیست شناسی را مورد توجه قرار داد. در ژنو موزن روسو و مادام نکر ۵ اقدامات مهمی که شایسته این دو مربی بزرگ باشد انجام نشده، معینا جسته و گریخته اقداماتی در زمینه روان شناسی کودک معمول گشته که هم قابل ذکر است و هم چنانکه ملاحظه خواهد شد ترقی و پیشرفتهای شایانی حاصل کرده. در دانشکده علوم دانشگاه ژنو یک کرسی برای روان شناسی تجربی دائر گردید و یک آزمایشگاه روان شناسی بدان ضمیمه شد و یکی از استادان بزرگ و مشهور بنام تئودور فلورنوا ۶ زحمات زیادی در تأسیس این قسمت از دانشگاه متحمل شد و خود نیز تصدی این کرسی را بعهده داشت. در سال ۱۹۰۱ مجله ای بنام «آرشیو روان شناسی» ۷ طبع و منتشر گردید. و نیز یک مؤسسه روان شناسی نسبتاً مهمی بنام مؤسسه ژان ژاک روسو پدید آمد و اشخاصی که در این مؤسسه به تحصیل میپردازند سرانجام بدریافت دیپلم انستیتوی مؤسسه نائل میشوند.

ناگفته نماند که کور کستانی نیز ضمیمه این مؤسسه است که طبق اصول جدید آموزش و پرورش اداره میشود و شاگردان عملاً به طرز کار آن آشنا میشوند.

1 - Lucerne

2 - Tessin

3 - Dr. Combe

4 - August Forel

5 - Necker

6 - Th. Flournoy

7 - Archive de Psychologie